

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра загальної та практичної психології

Кваліфікаційна робота
(магістра)

з теми: **«ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ
АДАПТАЦІЇ ПСИХОЛОГІВ У КРИЗОВИХ УМОВАХ»**

Виконала: студентка 2 курсу
Ps2-M24z групи
спеціальності 053 Психологія
(заочна форма навчання)
Бланк Юлія Сергіївна

Керівник:
Мельник Жанна Василівна,
кандидат психологічних наук,
доцент, доцент кафедри загальної
та практичної психології

Рецензент:
Співак Віталій Іванович,
кандидат психологічних наук,
доцент, доцент кафедри загальної
та практичної психології

Кам'янець-Подільський – 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ПСИХОЛОГІВ У КРИЗОВИХ УМОВАХ	7
1.1. Сутність професійної адаптації та її роль у діяльності психолога.....	7
1.2. Адаптація психологів до професійної діяльності: наукові підходи та різноманітність трактувань.....	12
1.3. Професійна адаптація психологів у кризових ситуаціях: ризики та ресурси подолання	17
Висновки до першого розділу	26
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ШКІЛЬНИХ ПСИХОЛОГІВ У КРИЗОВИХ УМОВАХ	28
2.1. Методика та організація емпіричного дослідження	28
2.2. Аналіз результатів дослідження професійної адаптації шкільних психологів	37
2.3. Програма розвитку професійної стійкості та адаптації психологів.....	48
Висновки до другого розділу	63
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах соціальних і військових викликів в Україні питання професійної адаптації психологів набуває особливої актуальності. Психологи, які працюють у закладах освіти, охорони здоров'я, соціальних службах чи в системі кризової допомоги, стикаються зі значним емоційним навантаженням, підвищеним рівнем стресу та моральною відповідальністю за психологічне благополуччя інших. Водночас власна адаптація фахівців до кризових обставин є передумовою ефективного виконання професійних функцій.

Професійна адаптація психолога – це процес засвоєння ним соціальних, етичних і професійних норм, цінностей, ролей і поведінкових стратегій, що забезпечують ефективне функціонування в умовах динамічних змін суспільства. Особливої складності цей процес набуває в кризових умовах під час війни, соціальної нестабільності, зростання кількості клієнтів із травматичним досвідом, коли фахівець сам потребує емоційної стійкості та внутрішніх ресурсів.

Проблема адаптації психологів до професійної діяльності в кризових умовах розглядається у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців: С. Максименка, Н. Пов'якель, Т. Титаренко, В. Панка, К. Маслач, Р. Лазаруса, Х. Хобфолла, Е. Фромма та ін. Однак питання саме психологічних особливостей адаптації в умовах стресових і травматичних подій, особливо серед шкільних психологів, залишається недостатньо дослідженим.

Актуальність обраної теми зумовлюється необхідністю забезпечення професійної стійкості психологів, які працюють у сфері освіти, підвищенням вимог до їх компетентності та здатності ефективно функціонувати в кризових ситуаціях.

Об'єкт дослідження – професійна адаптація психологів у кризових умовах.

Предмет дослідження – психологічні особливості професійної адаптації шкільних психологів у кризових умовах.

Мета дослідження – вивчити психологічні особливості професійної адаптації шкільних психологів у кризових умовах і розробити програму психологічної підтримки для підвищення рівня їх професійної стійкості.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукових підходів до проблеми професійної адаптації психологів.
2. Визначити психологічні чинники, що впливають на процес адаптації у кризових умовах.
3. Провести емпіричне дослідження особливостей професійної адаптації шкільних психологів.
4. Розробити й апробувати програму психологічної підтримки для оптимізації процесу професійної адаптації в кризових умовах.

Методи дослідження. Для досягнення мети та виконання завдань використано комплекс теоретичних і емпіричних методів: теоретичний аналіз, синтез і систематизація наукових джерел з проблеми дослідження; психодіагностичні методики: опитувальник професійного вигорання (С. Maslach, адаптація В. Бойко); тест соціально-психологічної адаптації (К. Роджерс – Р. Даймонд); шкала стресостійкості (К. Конол – Д. Девідсон); авторська анкета професійних труднощів і ресурсів адаптації; методи математико-статистичної обробки даних (коефіцієнти кореляції, описова статистика).

Експериментальна база дослідження. Емпіричне дослідження проводилося протягом 2024-2025 н.р. на базі Кам'янець-Подільського ліцею №5, який було обрано з огляду на наявність у закладі фахового психолога та сприятливі умови для практичної реалізації діагностичної роботи. Для достовірності дослідження було збільшено вибірку шляхом залучення респондентів із шкіл територіальної громади міста Кам'янця-Подільського. Таким чином, у дослідженні взяли участь 10 практичних психологів закладів

загальної середньої освіти м. Кам'янця-Подільського До вибірки увійшли 10 практичні психологів з навчальних закладів міста Кам'янця-Подільського та прилеглих громад Хмельницької області. Серед респондентів було 9 жінок і 1 чоловік віком від 25 до 52 років, із професійним стажем від 1 до 20 років.

Теоретична значущість дослідження полягає в поглибленні уявлень про сутність і структуру професійної адаптації психологів у кризових умовах, а також у визначенні основних чинників, що впливають на її ефективність.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання їх для організації супервізійної підтримки психологів, удосконалення програм підготовки фахівців, а також запровадження тренінгової програми з розвитку професійної стійкості.

Наукова новизна роботи полягає у визначенні психологічних особливостей професійної адаптації шкільних психологів у кризових умовах; виявленні зв'язку між рівнем стресостійкості, емоційного вигорання та успішністю професійної адаптації; розробці та апробації програми розвитку професійної стійкості «Ресурси психолога в кризових умовах».

Апробація результатів дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи відображено в публікаціях автора, обговорено на засіданнях кафедри загальної та практичної психології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Результати проведеного дослідження доповідалися автором та отримали схвалення на таких міжнародних конференціях: на XVII Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми психології особистості та міжособистісних взаємин» (Кам'янець-Подільський, 23 квітня 2025 р.); на XI Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми експериментальної психології: досвід та перспективи» (Кам'янець-Подільський, 17 листопада 2025 р.).

Публікації. Бланк Ю.С. Специфіка професійної адаптації практичних психологів. Актуальні проблеми психології особистості та міжособистісних взаємин: Матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції, 23

квітня 2025 р. / за ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2025. 236 с. Укр., англ., пол. С. 149 – 151 (Науковий керівник: Ж.В. Мельник).

URI: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9172>

Мельник Ж. В., Бланк Ю.С. Методика та організація емпіричного дослідження психологічних особливостей професійної адаптації шкільних психологів у кризових умовах. Актуальні проблеми сучасної психології: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень молодих науковців: Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції, 17 листопада 2025 р. / за ред. Л.А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2025. 264 с. Укр., англ., пол. С. 244 – 247.

URI: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9586>

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменувань). Робота містить 10 таблиць.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати проведеного дослідження психологічних особливостей професійної адаптації шкільних психологів у кризових умовах, можна стверджувати, що даний феномен є динамічною, багаторівневою та контекстно зумовленою системою взаємодії індивідуальних ресурсів фахівця та характеристик соціально-освітнього середовища, у якому він функціонує. Отримані теоретичні та емпіричні дані свідчать, що кризовий контекст сучасної України, зокрема реалії воєнного часу, суттєво ускладнює процес професійного становлення та щоденної діяльності шкільних психологів, підвищує рівень їхньої емоційної напруги, посилює інтенсивність професійних викликів, водночас актуалізуючи ресурси особистісної стійкості та потребу в системному професійному супроводі.

Проведене теоретичне опрацювання проблеми показало, що професійна адаптація психолога в умовах кризи не може розглядатися лише з позиції пристосування до зовнішніх обставин. Адаптація виявляється як взаємодія внутрішніх психологічних механізмів – емоційної саморегуляції, професійної рефлексії, здатності до збереження мотиваційної стабільності – з особливостями професійного середовища, яке або підтримує, або блокує актуальні потреби фахівця. Системний підхід, на який спирається дослідження, підтвердив, що адаптація є функцією різних рівнів впливу: особистісного, міжособистісного, організаційного та соціально-політичного. Результати довели, що ігнорування хоча б одного з цих рівнів призводить до спотвореної картини адаптаційного процесу та зменшує ефективність підтримки психологів у кризі.

Емпіричні дані, отримані на вибірці шкільних психологів м. Кам'янця-Подільського та прилеглих територіальних громад, підтвердили, що професійне функціонування в умовах війни супроводжується значним навантаженням на емоційну сферу спеціалістів. У більшості респондентів виявлено середній рівень емоційної врівноваженості, що свідчить про

наявність у них певних стабілізуючих внутрішніх ресурсів, проте одночасно демонструє підвищену вразливість до хронічного стресу. Виявлені рівні тривожності, напруження та зниження суб'єктивного відчуття ефективності в окремих учасників можуть бути інтерпретовані як наслідок тривалого перебування у ситуації невизначеності, частого контакт із травмованими дітьми, необхідності поєднувати консультативну діяльність із завданнями кризового реагування, до яких багато спеціалістів не були підготовані в межах базової професійної освіти.

Аналіз показників адаптаційного потенціалу засвідчив, що важливу роль відіграє соціальна інтегрованість психолога у шкільне середовище. Зокрема, фахівці, які відчували підтримку з боку адміністрації, педагогів та колег, мали вищі бали за шкалами задоволеності професійною діяльністю та гнучкості у прийнятті рішень. Це свідчить, що соціальна підтримка виступає ключовим буфером між зовнішніми кризовими подіями і внутрішнім світом спеціаліста, зменшуючи ризики професійного вигорання та підвищуючи здатність до конструктивного реагування на труднощі. Учасники, які відзначали відсутність підтримувального кола або конфлікти в колективі, демонстрували нижчі показники стійкості та вищу ймовірність формування дезадаптивних копінг-стратегій.

Суттєвим є те, що результати дослідження підтвердили необхідність комплексної оцінки адаптованості, адже окремі критерії – емоційна врівноваженість, задоволеність роботою, соціальна інтегрованість, гнучкість у прийнятті рішень та професійна рефлексія – не впливають ізольовано, а формують інтегральний показник, який визначає загальний рівень функціонування психолога в умовах кризи. Виявлено, що саме професійна рефлексія, тобто здатність аналізувати власні дії, помилки та сильні сторони, є критичним чинником, що опосередковує ефективність інших компонентів адаптаційного процесу. Психологи з високим рівнем рефлексивності демонстрували здоровіші механізми реагування на стрес, частіше зверталися по підтримку, швидше відновлювалися після критичних подій та успішніше

адаптували індивідуальні стратегії допомоги дітям відповідно до змін зовнішнього середовища.

Значну увагу було приділено аналізу стресостійкості та професійного вигорання. За результатами опитування за шкалою Холмса-Раге частина респондентів перебувала у зоні підвищеного ризику, що свідчить про накопичення стресових подій та необхідність системної психопрофілактики. Дані опитувальника Maslach Burnout Inventory показали, що емоційне виснаження виявляється у приблизно половини психологів вибірки, хоча рівні деперсоналізації та зниження професійних досягнень залишаються у межах середніх показників. Це дає підстави стверджувати, що психологи в умовах війни стикаються не стільки з втратою професійної ідентичності, скільки з перевантаженням емоційними контактами та постійним зіткненням із травматичними ситуаціями дітей і дорослих.

Комплекс отриманих даних засвідчив також важливість наявності адаптивних копінг-стратегій. У респондентів із вищими рівнями професійної стійкості домінували конструктивні способи подолання стресу: планування, пошук підтримки, раціональне переосмислення ситуації. Натомість учасники з нижчими показниками часто використовували уникнення, емоційне відреагування чи звуження комунікації. Це підтверджує тезу, що ефективність професійної адаптації залежить не тільки від зовнішніх умов, але й від внутрішньої готовності фахівця застосовувати поведінкові та когнітивні стратегії, які сприяють збереженню психічного здоров'я.

Отримані висновки також дали можливість обґрунтувати потребу в розробленні цілісної програми психологічної підтримки шкільних психологів, яка враховувала би специфіку їхньої діяльності у кризових умовах, індивідуальні адаптаційні стилі, рівень рефлексивності та наявні ресурси. Ефективна допомога має охоплювати не лише розвиток навичок емоційної саморегуляції та стресостійкості, а й формування здатності вибудовувати безпечні професійні межі, підтримувати власну мотивацію, розвивати компетентність у кризовому консультуванні та усвідомлювати власні межі

відповідальності.

Продовжуючи узагальнення результатів дослідження, слід підкреслити, що професійна адаптація шкільних психологів у кризових умовах не може бути забезпечена лише за рахунок особистісних зусиль спеціалістів. Дані роботи підтверджують, що адаптаційний процес набуває системного характеру лише за умови підтримувального та прогностично організованого середовища, у якому діють психологи. Це середовище включає адміністративні структури, педагогічний колектив, систему професійного супроводу, міжвідомчу взаємодію та ширший соціально-політичний контекст. Інакше кажучи, ефективна адаптація – це не індивідуальна характеристика, а результат взаємодії особистісних ресурсів та умов функціонування.

Аналіз емпіричних даних свідчить, що психологи, які працювали в стабільніших організаційних умовах, демонстрували вищий рівень суб'єктивної впевненості у власних професійних діях, рідше повідомляли про симптоми емоційного виснаження і загалом демонстрували кращі показники інтегрального адаптаційного потенціалу. У той час ті фахівці, чия робота супроводжувалася високою змінністю зовнішніх умов (часті евакуації, робота в укриттях, непередбачувані перерви у навчальному процесі, переведення на дистанційний формат), демонстрували більш високі рівні стресу, напруження та емоційної втоми. Це свідчить, що нестабільність середовища посилює професійні ризики, а здатність зберігати продуктивність у таких умовах залежить від якості внутрішніх ресурсів, а також від доступності зовнішньої підтримки.

Важливим результатом дослідження є констатація суттєвого впливу соціальної підтримки. Респонденти, які мали регулярну можливість отримувати консультації від колег, брати участь у професійних супервізійних сесіях або обмінюватися досвідом із психологами інших навчальних закладів, виявляли кращу здатність до емоційного відновлення, демонстрували вищі показники соціальної інтегрованості й охочіше застосовували конструктивні моделі поведінкових та когнітивних копінг-стратегій. Це доводить, що

внутрішня та зовнішня професійна комунікація є ключовою умовою, яка забезпечує психологу можливість відновлювати свої ресурси та зменшує ризик формування професійного вигорання.

Особливу увагу слід приділити ролі професійної рефлексії, яка за результатами дослідження проявилася як один із найсуттєвіших чинників психологічної адаптації. Ті спеціалісти, які регулярно здійснювали самопостереження, аналізували власні емоційні реакції, переосмислювали результати роботи та здатні до самокорекції професійної поведінки, демонстрували значно нижчий рівень емоційного виснаження. Вони рідше застосовували дезадаптивні копінг-стратегії та частіше демонстрували гнучкість прийняття рішень, що в умовах кризи стає критично важливим. Рефлексивність також виявилася пов'язаною з рівнем соціальної інтегрованості: фахівці із розвиненим рефлексивним стилем мислення легше будували професійні зв'язки, що сприяло ефективнішій організації спільної діяльності у складних та непередбачуваних умовах.

Узагальнюючи результати різних тестових методик, можна стверджувати, що рівень стресостійкості у психологів не є однорідним, однак найчастіше знаходиться у межах середніх значень. Це свідчить про наявність потенціалу до адаптації, але також і про значні ризики, зумовлені перевантаженням, тривалістю кризової ситуації та високим рівнем емоційного напруження в освітньому середовищі. Фахівці з нижчою стресостійкістю демонстрували тенденції до виснаження, труднощі у плануванні роботи, часті коливання емоційного стану та більше нарікань на недостатність підтримки. У деяких випадках спостерігалось зниження відчуття професійної самодостатності, що може бути наслідком перенасичення травматичними історіями, з якими вони працюють.

Результати масштабного аналізу свідчать, що одним із важливих чинників адаптації є здатність фахівця застосовувати адаптивні копінг-стратегії. Найбільш ефективними виявилися такі дії, як раціональне осмислення ситуації, планування подальших кроків, звернення по допомогу,

емоційне прийняття складності ситуації та орієнтація на довготривалі цілі. Ті ж респонденти, які демонстрували схильність до уникнення проблем або надмірного емоційного відреагування, мали нижчі показники адаптаційного потенціалу. Це дає підстави стверджувати, що адаптація не є автоматичним процесом – вона потребує свідомого вибору стратегій реагування та постійного розвитку внутрішніх навичок саморегуляції.

Значущим висновком є те, що зміни у структурі професійної діяльності, спричинені війною, вимагають від шкільних психологів не лише знань із класичного консультування, але й компетентності у кризовій інтервенції. Учасники дослідження зазначали, що відчують потребу у додатковому навчанні, що стосується роботи з травмованими дітьми, кризового реагування, первинної психологічної допомоги, супервізії та саморегуляції. Наявність такої потреби прямо доводить, що психологи прагнуть підвищення кваліфікації, але часто не мають структурованої системи розвитку професійних умінь, доступної в їхньому робочому середовищі.

Розроблена у межах дослідження програма психологічної підтримки шкільних психологів спрямована на зменшення емоційного навантаження, підвищення рівня професійної рефлексії та зміцнення адаптаційного потенціалу фахівців. Її ефективність ґрунтується на поєднанні групових та індивідуальних форм роботи, розвитку навичок емоційної саморегуляції, покращенні професійної комунікації та формуванні здатності до конструктивного використання копінг-стратегій. Реалізація програми показала, що системна підтримка дозволяє психологам знижувати рівень тривожності, покращувати внутрішню організованість, відчувати професійну значущість та впевненість у своїй діяльності.

Отже, отримані результати переконливо демонструють, що професійна адаптація психологів у кризових умовах є складним, багатовимірним процесом, який потребує цілісного підходу, що враховує як індивідуальні, так і соціально-організаційні чинники. Успішна адаптація можлива лише тоді, коли створюються умови для підтримки емоційного здоров'я спеціаліста,

розвитку професійної компетентності та формування соціальних зв'язків, які забезпечують відчуття безпеки та єдності у професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бланк Ю.С. Специфіка професійної адаптації практичних психологів. Актуальні проблеми психології особистості та міжособистісних взаємин: Матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції, 23 квітня 2025 р. / за ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2025. 236 с. Укр., англ., пол. С. 149 – 151.
URI: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9172>
2. Василенко Л. Психологічна стійкість у професійній діяльності педагога. Київ : Логос, 2020. 264 с.
3. Гончарук Т. Адаптація фахівців освітнього середовища в умовах соціальної напруги. Львів : Світ, 2021. 312 с.
4. Гуменюк О. Психологічні аспекти професійної рефлексії. Тернопіль : Астон, 2019. 188 с.
5. Дзюба Т. Емоційна саморегуляція педагога в умовах стресу. Київ : Освіта України, 2022. 140 с.
6. Діденко О. Психологія кризових станів : навч. посіб. Харків : Право, 2020. 238 с.
7. Дуткевич Т. Психологія особистісного розвитку. Київ : Академвидав, 2018. 280 с.
8. Євтушенко І. Формування професійної ідентичності практичного психолога. Чернівці : Рута, 2019. 230 с.
9. Журавльова Н. Психологічний супровід педагогічних працівників в умовах трансформацій. Одеса : Південний брендинг, 2021. 204 с.
10. Завацька Л. Психологія професійної адаптації. Київ : Каравела, 2018. 268 с.
11. Іванчук М. Психологічні ресурси особистості у подоланні стресу : монографія. Львів : Новий Світ, 2021. 356 с.
12. Івашків Ю. Емоційна культура педагога: теорія і практика. Івано-Франківськ : Плай, 2020. 212 с.

13. Карамушка Л. Психологія управління в освіті. Київ : Либідь, 2020. 340 с.
14. Качмар В. Психологічні механізми адаптації фахівців у період соціальних змін. Львів : Сполом, 2019. 224 с.
15. Коваль О. Професійне вигорання педагогів: причини, профілактика. Київ : Освіта, 2021. 164 с.
16. Козак О. Особистісні ресурси подолання стресу в освітній діяльності. Тернопіль : Мандрівець, 2020. 204 с.
17. Копитін С. Арт-терапія в роботі психолога. Київ : Основа, 2019. 180 с.
18. Король Н. Психологічне благополуччя освітян у кризових умовах. Ужгород : ПоліПрінт, 2023. 210 с.
19. Кравець В. Психологія особистості у вимірі кризи. Київ : Наука, 2022. 198 с.
20. Кравченко О. Комунікативна компетентність шкільного психолога. Полтава : ПНПУ, 2020. 232 с.
21. Кузьмінська О. Психологічна безпека в освітньому просторі. Київ : Педагогічна думка, 2021. 190 с.
22. Лазаренко Л. Соціальна підтримка як фактор адаптації педагогів. Харків : Сонях, 2022. 176 с.
23. Литвиненко І. Стресостійкість практичних психологів освіти. Суми : Університетська книга, 2020. 220 с.
24. Луценко Н. Психологія діяльності в умовах невизначеності. Київ : Освітня політика, 2021. 260 с.
25. Максименко С. Основи генетичної психології. Київ : КММ, 2020. 284 с.
26. Малий І. Кризова психологія : підручник. Львів : Магнолія, 2019. 320 с.
27. Марчук О. Психологія розвитку дорослої особистості. Хмельницький : ХГПА, 2021. 248 с.

28. Мельник Ж. В., Бланк Ю.С. Методика та організація емпіричного дослідження психологічних особливостей професійної адаптації шкільних психологів у кризових умовах. Актуальні проблеми сучасної психології: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень молодих науковців: Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції, 17 листопада 2025 р. / за ред. Л.А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2025. 264 с. Укр., англ., пол. С. 244 – 247.

URI: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9586>

29. Мірошниченко А. Психологія емоційних станів : навч. посіб. Київ : НаУКМА, 2018. 196 с.

30. Мовчан О. Психологічний супровід педагогів в умовах воєнного стану. Київ : Опанування, 2023. 180 с.

31. Мороз Л. Психологічні детермінанти професійної зрілості. Львів : Простір-М, 2020. 208 с.

32. Науменко Т. Ресурсний підхід у роботі психолога. Київ : Позитив, 2021. 168 с.

33. Нечипоренко С. Психологія кризових переживань. Тернопіль : Крок, 2020. 194 с.

34. Онищенко В. Соціально-психологічна адаптація працівників освіти. Полтава : АСМІ, 2021. 210 с.

35. Піддубна Т. Психологічні технології підтримки педагогів. Одеса : Акцент, 2022. 172 с.

36. Підлісна Н. Діагностика професійної адаптації фахівців. Черкаси : Вертикаль, 2019. 200 с.

37. Пойда І. Емоційна гнучкість як чинник професійної ефективності. Ужгород : Ініціатива, 2021. 188 с.

38. Поліщук А. Соціально-емоційна компетентність педагога. Луцьк : Волинські обереги, 2020. 176 с.

39. Пов'якель Н. Основи психологічної допомоги особистості. Київ : Центр навчальної літератури, 2022. 340 с.

40. Приходько О. Психологічна реабілітація фахівців соціономічної сфери. Київ : Освіта України, 2021. 154 с.
41. Ратушняк Л. Психологія герметичних станів. Тернопіль : Мандрівець, 2019. 170 с.
42. Романюк Т. Мотиваційні аспекти професійної діяльності педагогів. Рівне : Дятлик М., 2021. 218 с.
43. Савченко В. Психологічна компетентність шкільного психолога. Київ : Освітній світ, 2019. 240 с.
44. Савчук О. Адаптаційний потенціал особистості: теорія і практика. Харків : Знання, 2021. 206 с.
45. Сидоренко Г. Криза як чинник професійного розвитку особистості. Київ : Академія, 2020. 264 с.
46. Сингай Р. Психологічна готовність педагогів до роботи в екстремальних умовах. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2022. 180 с.
47. Сиротенко О. Психологічні фактори стресостійкості фахівців. Запоріжжя : Просвіта, 2020. 216 с.
48. Слюсаренко Н. Емоційне виснаження педагогів: діагностика і профілактика. Львів : Світ, 2021. 188 с.
49. Смирнова Л. Психологія емоційної регуляції. Київ : Каравела, 2020. 210 с.
50. Степанюк Н. Соціальнопсихологічні умови адаптації молодих фахівців. Луцьк : Терен, 2019. 204 с.
51. Тимошенко О. Психологія здоров'я в освітньому середовищі. Київ : Логос, 2021. 256 с.
52. Титаренко Т. Життестійкість особистості в період суспільних криз. Київ : Інститут психології, 2018. 268 с.
53. Ткачук Г. Професійна ідентичність психолога. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2020. 200 с.
54. Толочко А. Психологічний супровід в умовах стресу. Київ : Педагогічна думка, 2021. 176 с.

55. Федорчук І. Психологічні засади розвитку емоційної компетентності. Івано-Франківськ : Лілея, 2019. 180 с.
56. Хомич Л. Організаційно-психологічні умови професійного розвитку педагогів. Львів : Каменярь, 2022. 240 с.
57. Черненко В. Психологічна підтримка педагогів у кризових ситуаціях. Одеса : Фенікс, 2020. 196 с.
58. Шевчук О. Психологія особистісної стійкості. Київ : Освіта, 2021. 210 с.
59. Шморгун О. Психологічні аспекти адаптації працівників освіти. Житомир : Полісся, 2022. 174 с.
60. Яковенко С. Практична психологія в освіті: сучасні підходи. Київ : Освітня книга, 2020. 248 с.